

Монке О.С.

Готовність майбутніх вихователів до морально-духовного виховання дошкільників засобами художньої літератури

Монке Олена Станіславівна, кандидат педагогічних наук, доцент, докторант
кафедра сімейного та естетичного виховання

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, м. Одеса, Україна

Анотація. У статті представлено авторське бачення феномену готовності у контексті підготовки майбутніх вихователів до морально-духовного виховання дітей дошкільного віку засобами художньої літератури з попереднім аналізом науково-педагогічних праць з проблем підготовки і готовності майбутніх фахівців; розглянуто структуру готовності майбутніх вихователів до морально-духовного виховання дітей дошкільного віку засобами художньої літератури.

Ключові слова: підготовка, готовність, педагогічна спрямованість, педагогічна компетентність, майбутні вихователі, морально-духовне виховання дітей дошкільного віку засобами художньої літератури

Вступ У сучасній українській вищій освіті особливий гостроти набувають питання, пов'язані із формуванням професійної готовності спеціалістів для галузі дошкільної освіти. Однак, незважаючи на численність праць, присвячених проблемам підготовки і готовності майбутніх педагогів до здійснення професійно-педагогічної діяльності, на сьогодні в Україні не має дослідження, спрямованого на вирішення проблем підготовки та формування готовності майбутніх вихователів до морально-духовного виховання – ні в цілому, ні опосередкованого різноманітними засобами. Натомість, морально-духовне виховання – одна з найважливіших сторін розвитку дитини дошкільного віку.

Короткий огляд публікацій за темою. Теоретико-методичні засади формування готовності майбутніх вихователів до різних видів професійно-педагогічної діяльності обґрунтовано в працях Г. Беленької, Н. Грами, Т. Жаровцевої, В. Нестеренко, Т. Поніманської, Т. Танько та ін.

Метою статті є уточнення сутності феномену "готовності" у контексті підготовки майбутніх вихователів до морально-духовного виховання дошкільників засобами художньої літератури та візуалізація структури означеної готовності.

Матеріали і методи: Апелювання до науково-педагогічних досліджень з проблем підготовки і готовності майбутніх фахівців до різних видів професійно-педагогічної діяльності, спостереження освітнього процесу ВНЗ.

Результати та їх обговорення. Об'єднуючим у думках науковців (О. Абдуліна [1], Н. Грама [3], Т. Жаровцева, [4], О. Куцевол [5] А. Ліненко [6], В. Нестеренко [7] Ю. Сенько [11] та ін.) є уявлення готовності до професійної педагогічної діяльності як результату професійної педагогічної підготовки; процесу перебування особистості в особливому психічному стані, наявності у неї моделі щодо структури відповідної дії, системи відношень, мотивації, емоційно-вольових та розумових якостей, професійної компетентності, навичок і вмінь щодо їх практичного втілення та спрямованості на її виконання; цілеспрямованої установки, поглядів, переконань особистості.

Так, у дослідженні А. Ліненко [6] готовність майбутніх педагогів до педагогічної діяльності розглядається як інтегроване особистісне утворення, що характеризується обраною прогнозованою активністю особистості у процесі підготовки і введення в діяльність. Дослідниця аналізує такі прояви готовності, як

позитивне ставлення до педагогічної діяльності, певний рівень оволодіння педагогічними знаннями, уміннями і навичками, самостійність у розв'язанні професійних задач, моральні якості особистості, розвиток педагогічних здібностей, наявність професійно-педагогічної зорієнтованості особистості тощо.

О. Куцевол, досліджуючи теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури розглядає готовність як "інтегративну сукупність якостей особистості, що визначає її готовність до творчості в будь-яких сферах людської діяльності" [5]. На думку дослідниці, готовність майбутнього педагога до творчості є умовою самореалізації особистості й виявляється у спроможності людини аналізувати власний досвід, знаходити непродуктивні за сучасних умов елементи й здатності замінювати їх.

Н. Грама, досліджуючи фахову підготовку майбутнього спеціаліста дошкільного закладу до здійснення економічного виховання дітей, розглядає готовність як "професійне новоутворення особистості педагога-вихователя на рівні професійного знання економічних законів, категорій, дидактичних концепцій, методичних умов, яка виявляє свою сутність через особливим чином організовану систему способів і технологій, що втілюють концептуальні ідеї, навчально-виховні методики, забезпечують перетворення їх і реалізуються в навчально-виховному процесі та визначають рівень одержання ним сукупних знань з досліджуваного феномена" [3]. Дослідженням підтверджено, що фахова готовність педагога-вихователя дошкільної освіти є результативною характеристикою економічної компетентності.

Ю. Сенько вважає, що результатом професійної підготовки є готовність випускника вищої педагогічної школи до педагогічної діяльності, а результатом професійної педагогічної освіти є професійна компетентність. На його думку, готовність до професійної діяльності як новоутворення майбутнього педагога є фундаментом його професійної компетентності. Тобто, і готовність, і компетентність – це рівні професійної педагогічної майстерності. Професійна педагогічна компетентність – своєрідна зона найближчого (або віддаленого) розвитку педагогічної готовності. Однак, автор підкреслює, що вони не знаходяться у відношенні наслідування: спочатку готовність, потім компетентність [11, С. 68].

Г. Беленькою професійну компетентність вихователя дошкільного навчального закладу визначено як

"здатність вирішувати задачі професійної діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю, емпатія та комунікативність" [2, С.25].

О. Савченко у структурі педагогічної компетентності виокремила й проаналізувала три підсистеми: а) діяльнісну (знання, уміння, навички та індивідуальні способи самостійної й відповідальної педагогічної діяльності; б) комунікативну (знання, уміння, навички і способи творчого педагогічного спілкування); в) особистісну (потреба в саморозвитку, знання, уміння й навички самовдосконалення) [10, С.13].

Спираючись на сказане, припускаємо, що компетентність, включаючи в собі різноманітні відповідні компетенції, визначає рівні готовності, або певний рівень готовності до професійної діяльності, тобто є результативною характеристикою готовності до професійної діяльності.

У нашому дослідженні як ціль і результат виступає професійна готовність майбутніх вихователів до морально-духовного виховання дошкільників засобами художньої літератури. У цьому контексті варто зауважити, що філософи розглядають готовність через домінуючу в практичній діяльності людини категорію волі, яка проходячи низку стадій досягає вищої – готовності до моральної дії (Ф. Шеллінг). Отже, професійна підготовка майбутніх вихователів покликана не тільки забезпечити їм основи знань про духовні, моральні й культурні традиції, а й сприяти вихованню духовної і педагогічної культури як апіорних у готовності до моральної дії. Окрім цього, вважаємо, що необхідною умовою професійної підготовки майбутніх вихователів є духовно-творчий розвиток, розвиток їх індивідуальних здібностей, створення передумов для їх реалізації на основі творчо-діяльного підхо-

ду, який втілюється через забезпечення позитивно-емоційного фону сприйняття інформації у процесі навчання, позитивної взаємодії суб'єктів навчального процесу, і спрямований на досягнення поставленої мети, з огляду на максимальні можливості розвитку інтелектуального потенціалу студентів та їх творчих здібностей [8, С.291-296].

Підготовку майбутніх вихователів до морально-духовного виховання ми розглядаємо як іманентну складову їх професійно-педагогічної підготовки, яка наповнена знанням, ціннісним і діяльним змістом.

Готовність майбутнього вихователя до морально-духовного виховання дошкільників визначимо як динамічну, інтегративну характеристику особистості, взаємопов'язаний комплекс її індивідуальних, професійних та особистісних якостей, який забезпечує здатність до прилучення дошкільників до системи духовних цінностей, створення умов для пошуку і знаходження ними особистісних смислів у взаємозв'язку з вихованням моральних почуттів і моральної поведінки.

Готовність майбутніх вихователів до морально-духовного виховання *засобами художньої літератури* визначимо як когнітивний компонент у структурі загальної готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності, опосередкований спрямованістю (морально-духовне виховання) і засобами (художня література). Він (когнітивний компонент) визначається нами як система знань, якими повинні оволодіти майбутні вихователі. Означена система складається із таких основних блоків, як-от: обізнаність щодо сутності, принципів, методів і форм організації процесу морально-духовного виховання засобами художньої літератури; методики подання навчальних курсів; змісту діяльності педагога і засобів його реалізації в умовах сучасної освіти з урахуванням використання інтерактивних та інформаційно-комп'ютерних технологій [9].

Рисунок 1. Структура готовності майбутніх вихователів до морально-духовного виховання дошкільників

Структурними компонентами означеної готовності визначимо педагогічну спрямованість і педагогічну компетентність у галузі морально-духовного виховання дошкільників. *Педагогічна спрямованість* особистості в галузі морально-духовного виховання – це система емоційно-ціннісних відносин, що залежать від ступеня розвитку духовної культури і морально-духовної сфери особистості майбутнього вихователя і задає ієрархічну структуру домінуючих мотивів, які спонукають його до педагогічної діяльності з морально-духовного виховання дошкільників. *Педагогічна компетентність* у галузі морально-духовного виховання – це сукупність компетенцій, необхідних майбутньому вихователю для здійснення відповідної діяльності. Вони конкретизують ціннісно-смыслову, етичну, загальнокультурну, інформаційну, комунікативну, методичну, літературну, читацьку, інтерпретаційну, дослідницьку, евристичну і креативну, психолого-педагогічну, технологічну та інші компетенції. Педагогічна компетентність у галузі морально-духовного виховання засобами художньої літератури, як ключові і основоположні, визначає літературну і читацьку компетенції.

Авторське бачення структури готовності майбутніх вихователів до морально-духовного виховання дошкільників засобами художньої літератури представлено у рис. 1.

Як бачимо з рис. 1, готовність до морально-духовного виховання являє собою систему структурних компонентів, які взаємно впливають один на одного: педагогічна спрямованість і педагогічна компетент-

ність. Означені компоненти-утворення у своєму змісті передбачають, з одного боку, становлення-розвиток духовної культури майбутніх вихователів та формування педагогічної спрямованості на морально-духовне виховання дошкільників, створення мотивів на основі духовно-творчого розвитку, а з іншого – формування різних видів компетенцій, які необхідні майбутнім вихователям для досягнення мети морально-духовного виховання дошкільників засобами художньої літератури. Оцінка готовності здійснюється за рівнями. Рівень готовності вихователя до морально-духовного виховання дошкільників є інтегративною оцінкою професійної компетенції і морально-духовного потенціалу педагога.

Висновки. Отже, готовність майбутніх вихователів до морально-духовного виховання дошкільників засобами художньої літератури ми уявляємо як наявність у її структурі двох основних, ієрархічно підпорядкованих одна одній, взаємообумовлених та пов'язаних між собою у своєму змісті складових – педагогічна спрямованість (на морально-духовне виховання дошкільників, наявність певного рівня духовної культури, стимуляція мотивів на основі духовно-творчого розвитку) і педагогічна компетентність (щодо обізнаності з художньою літературою для дошкільників (ключова – літературна компетенція); оволодіння методологією морально-духовного виховання дітей дошкільного віку (засобами художньої літератури). Увесь цей процес відштовхується від наявного рівня духовної культури майбутнього вихователя, водночас розвиваючи і збагачуючи її.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка в системе высшего педагогического образования: для пед. спец. высш. учеб. заведений / О.А. Абдуллина – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
Abdullina O.A. Obshchepedagogicheskaya podgotovka v sisteme vysshego pedagogicheskogo obrazovaniya [General pedagogical training in higher pedagogical education]: dlya ped. spets. vyssh. ucheb. zavedeniy / O. A. Abdullina – 2-ye izd. pererab. i dop. – M.: Prosveshcheniye, 1990. – 141 s.
2. Бельська Г.В. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки / Г.В. Бельська. Автореф. д-ра пед. наук, К.: – 2012. – 39 с.
Bélén'ka G.V. Teoretiko-metodichni zasady formuvannya profesijnoi kompetentnosti vikhovateliv doshkil'nikh navchal'nikh zakladiv v umovakh stupenevoi pidgotovki [Theoretic and methodical bases of formation of of professional competence of teachers of pre-school educational institutions in conditions of level system of training] / G.V. Bélén'ka. Avtoref. d-ra ped. nauk., K.: – 2012. – 39 s.
3. Грама Н.Г. Теоретико-методичні засади фахової підготовки педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Н.Г. Грама; Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2004. – 45 с.
Hrama N.H. Teoretiko-metodychni zasady fakhovoyi pidhotovky pedahohohyvatel'ya doshkil'noho zakladu do ekonomichnoho vykhovannya ditey [Theoretic and methodical bases of professional training of the teacher-tutor of a preschool institution to education of children for economic]: avtoref. dys. d-ra ped. nauk: 13.00.04 / N.H. Hrama; Kharkivs'kyu derzh. pedahohichnyy un-t im. H.S. Skovorody. – KH., 2004. – 45 s.
4. Жаровцева Т.Г. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Т.Г. Жаровцева; Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К.Д.Ушинського. – О., 2007. – 44 с.
Zharovtseva T.H. Teoretiko-metodychni zasady pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv doshkil'noyi osvity do roboty z neblahopoluchnyimi sim'yami [Theoretic and methodical bases of training of future preschool education specialists to work with dysfunctional families]: avtoref. dys. d-ra ped. nauk: 13.00.04 / T.H. Zharovtseva; Pivdenoukrayins'kyu derzh. pedahohichnyy un-t im. K.D.Ushyn's'koho. – O., 2007. – 44 s.
5. Куцевол О.М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури / О.М. Куцевол. – Вінниця: Глобус-Прес, 2006 – 348 с.
Kutsevol O.M. Teoretiko-metodychni osnovy rozvytku kreatyvnosti maybutnikh uchyteliv literatury [Theoretic and methodical basis of development of creativity of future teachers of literature] / O.M. Kutsevol. – Vinnytsya: Hlobus-Pres, 2006 – 348 s.
6. Ліненко А.Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності: дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / А. Ф. Ліненко. – К., 1996. – 556 с.
Linenko A.F. Teoriya i praktyka formuvannya hotovnosti studentiv pedahohichnykh vuziv do profesijnoyi diyal'nost [Theory and practice of forming readiness of students of pedagogical universities for professional work]: dys. d-ra ped. nauk: 13.00.04 / A.F. Linenko. – K., 1996. – 556 s.
7. Нестеренко В.В. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04; 13.00.08 / В.В. Нестеренко. – Одеса, 2013. – 42 с.
Nesterenko V.V. Teoretiko-metodolohichni zasady pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv doshkil'noyi osvity v systemi zaochnoho

navchannya [Theoretical and methodological basis in training of future specialists of preschool education in the system of correspondence course]: avtoref. dys. d-ra ped. nauk: 13.00.04; 13.00.08 / V.V. Nesterenko. – Odesa, 2013. – 42 s.

8. Монке О.С. Література для дітей дошкільного віку у контексті підготовки студентів факультету дошкільного виховання педагогічного ВНЗ на сучасному етапі / О.С. Монке // Сер. Педагогічні науки. – Зб. наукових праць, Херсон: В-во ХДУ, 2008 – Вип. 51. – 426 с. – С.291-296

Monke O.S. Literatura dlya ditey doshkil'noho viku u konteksti pidhotovky studentiv fakul'tetu doshkil'noho vykhovannya pedahohichnoho VNZ na suchasnomu etapi [Literature for preschool children in the context of preparing students of preschool education faculty of pedagogical high school at the present stage] / O.S. Monke // Ser. Pedahohichni nauky. – Zb. naukovykh prats', Kherson: V-vo KHDU, 2008 – Vyp. 51. – 426 s. – S.291-296

9. Монке О.С. Підготовка майбутніх фахівців до організації художньо-мовленнєвої діяльності в дошкільних закладах освіти / О.С. Монке // Наука і Освіта. – Зб. статей: – Одеса, 2008, №1-2, – С. 68-71.

Monke O.S. Pidhotovka maybutnikh fakhivtsiv do orhanizatsiyi khudozhn'o-movlennyevoyi diyal'nosti v doshkil'nykh zakladakh

osvity [The training of future specialists in the organization of artistic and verbal activity in pre-school education] / O. S. Monke // Nauka i Osvita. – Zb. statey: – Odesa, 2008, №1-2, – S. 68-71.

10. Савченко О.П. "Теорія і практика розвитку вищої педагогічної освіти України в умовах інтеграційних процесів (кінець ХХ – початок ХХІ століття: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.01 / О.П. Савченко. – Черкаси, 2013 – 40 с.

Savchenko O.P. "Teoriya i praktyka rozvytku vyshchoyi pedahohichnoyi osvity Ukrayiny v umovakh intehtratsiynykh protsesiv (kinets' XX – pochatok XXI stolittya [Theory and practice of development of higher pedagogical education in Ukraine in conditions of integration process (the end of XX - beginning of XXI century): avtoref. dys. d-ra ped. nauk: 13.00.01 / O.P. Savchenko. – Cherkasy, 2013 – 40 s.

11. Сенько Ю.В. Гуманитарные основы педагогического образования: курс лекций / Ю.В. Сенько. – М.: Издательский центр "Академия", 2000. - 240 с. – с 68

Sen'ko Yu. V. Humanytarne osnovy pedahohyeheskoho obrazovannya: kurs leksyy [Humanitarian basis of teacher education: lectures] / Yu. V. Sen'ko. – M.: Yzdatel'skiy tsentr "Akademya", 2000. -240 s., s 68

Monke E.S. Readiness of future educators to the moral and spiritual education of preschool children by means of fiction

Abstract The article presents the author's vision of the readiness phenomenon in the context of training future teachers to moral and spiritual education of preschool children by means of fiction based on the previous analysis of the scientific and pedagogical works concerning problems of training and readiness of future specialists; the consideration of structure of future teachers' readiness to the moral and spiritual education of preschool children by means of fiction is given. Structural components of definite readiness are pedagogical orientation (to moral and spiritual education of preschool children, the presence of a certain level of spiritual culture, stimulation of motivation based on the spiritual and creative development) and pedagogical competence (concerning fiction conversance for preschoolers (literary competence is crucial); mastery of the methodology of moral and spiritual education of preschool children (by means of fiction). The whole process is based on the existing level of spiritual culture of the future teacher, developing and enriching it simultaneously.

Keywords: training, readiness, pedagogical orientation, pedagogical competence, future educators, moral and spiritual education of preschool children by means of fiction

Монке Е.С. Готовность будущих воспитателей к морально-духовному воспитанию дошкольников средствами художественной литературы

Аннотация. В статье представлено авторское видение феномена готовности в контексте подготовки будущих воспитателей к морально-духовному воспитанию детей дошкольного возраста средствами художественной литературы с предыдущим анализом научно-педагогических трудов по проблемам подготовки и готовности будущих специалистов; рассмотрена структура готовности будущих воспитателей к морально-духовному воспитанию детей дошкольного возраста средствами художественной литературы. Структурными компонентами указанной готовности являются: педагогическая направленность (на морально-духовное воспитание дошкольников, наличие определенного уровня духовной культуры, стимуляция мотивов на основе духовно-творческого развития) и педагогическая компетентность (касательно знания художественной литературы для дошкольников (ключевая – литературная компетенция); овладение методологией морально-духовного воспитания детей дошкольного возраста (средствами художественной литературы). Весь этот процесс отталкивается от имеющегося уровня духовной культуры будущего воспитателя, одновременно развивая и обогащая ее.

Ключевые слова: подготовка, готовность, педагогическая направленность, педагогическая компетентность, будущие воспитатели, морально-духовное воспитание детей дошкольного возраста средствами художественной литературы